ALS RESEARCH

RAPPORT

EVALUERING AF MINDSPRING – GRUPPEFORLØB FOR UNGE MED SÆRLIGT FOKUS PÅ LIGESTILLING OG SOCIAL KONTROL

Forord 2
Indledning 3
Evaluerings baggrund 3
Evalueringens formål 4
Evalueringens datagrundlag 4
Rapportens struktur 5
Hovedkonklusioner 6
Mindspring-deltagernes udbytte 9
MindSpring forløbet som helhed 9
Gruppemøde 6 – Social kontrol, rettigheder samt krænkelser 12
Refleksion over holdninger og handlinger – social kontrol 13
Gruppemøde 7 – Identitet, køn og seksualitet samt rettigheder 15
Homoseksualitet og heteroseksualitet 15
Refleksion over holdninger og handlinger - seksualitet 17
Forståelser af mænd og kvinder 20
Refleksion over holdninger og handlinger - køn 21
Mindspring-trænernes udbytte 24
Metodens egnethed 26

FORORD

Als Research fremlægger hermed resultaterne af evalueringen af Dansk Flygtningehjælps MindSpring gruppeforløb for unge med fokus på social kontrol. Dansk Flygtningehjælp, Center for Udsatte Flygtninge, har i perioden fra december 2014 til juni 2016 gennemført et metodeudviklingsprojekt med det formål at udvikle MindSpring for unge til også at behandle temaer om social kontrol, ligestilling og seksualitet.

MindSpring programmet er evalueret af Als Research flere gange tidligere med fokus på forskellige målgrupper, herunder ungegruppen. Af denne grund har denne evaluering et mere snævert fokus på deltagernes, og sekundært trænernes, udbytte af MindSpring-forløbende med særligt fokus på temaerne omkring ligestilling og social kontrol. Evalueringen er forløbet i perioden august 2015 – juni 2016.

Evalueringen har involveret en række aktører, herunder projektledelsen i Dansk Flygtningehjælp, MindSpring-trænere, medtrænere og deltagere. Der skal lyde en stor tak til alle for at have bidraget med deres indsigter og erfaringer.

Evalueringen er udført af konsulenterne Kira de Hemmer Jeppesen og Brigitte Mutengwa samt praktikanterne Jonas Fredslund Hansen og Nanna Kirkegaard.

Ansvaret for resultater, konklusioner og anbefalinger påhviler alene Als Research.

København, oktober 2016

INDLEDNING

Evalueringsbaggrund

Dansk Flygtningehjælp har i perioden december 2014 til juni 2016 gennemført en række MindSpring-gruppeforløb for unge med særligt fokus på ligestilling og social kontrol. Projektet bygger videre på erfaringer med tidligere ungegrupper samt på de erfaringer, der er gjort i efteråret 2014, hvor der er gennemført en pilotafprøvning af MindSpring-grupper for forældre til teenagebørn med fokus på social kontrol i samarbejde med Københavns Kommune. I forbindelse med forløbet udvikles endvidere en ny trænermanual til gruppeforløb for unge. Manualen, som der henvises til i denne evaluering, er et midtvejsprodukt af udviklingen, som tilrettes gennem afprøvning på trænerkursus og i gruppeforløb. Den tager udgangspunkt i den tidligere manual for MindSpring-grupper for unge, som blev udviklet i 2013 under udviklingsprojektet MindSpring, finansieret af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Udviklingen af MindSpring for unge sigter overordnet mod '*at styrke unge flygtninge til bevidst at handle og agere, når det kommer til problemstillinger omkring social kontrol, ligestilling og seksualitet. Med de nye temaer som en del af et MindSpring-forløb for unge er det målsætningen, at gruppedeltagerne får mulighed for at reflektere over og drøfte deres egen situation, hvordan de vælger at forholde sig til den, og hvilke muligheder de har for at søge hjælp i tilfælde af social kontrol og krænkelse af personlige rettigheder om kønsligebehandling og seksualitet.*'[1] De ny temaer behandles på MindSpring-forløbets 6. og 7. gruppemøde.

Projektets primære målgruppe udgøres af minoritetsunge med flygtningebaggrund, som oplever eller er i risiko for, udfordringer relateret til social kontrol. Unge defineres som alle unge med anden etnisk baggrund end dansk mellem 14-25 år.

Projektets sekundære målgruppe udgøres af frivillige minoritetsunge, der ønsker at modtage træning og derefter stå for et MindSpring-forløb på frivillig basis. Målsætningen er, at disse også personligt vil få et fagligt udbytte af både træningsforløbet samt den efterfølgende facilitering af et gruppeforløb.

Ved projektets start forventes det at 80-100 minoritetsunge, fordelt på 8-10 gruppeforløb, ville deltage i projektet. Hertil forventedes projektet at engagere 8-10 frivillige MindSpring-trænere for unge samt 8-10 medtrænere. Der er oprettet og gennemført 10 gruppeforløb med mellem 9 og 15 deltagere; i alt 106 deltagere.

Gruppeforløbene er gennemført med en gennemsnitslig fremmødeprocent på 82% - laveste fremmødeprocent findes ved gruppemøde 6 og 7 (hhv. 75% og 74%), mens den højeste fremmødeprocent findes ved første og sidste gruppemøde (88%). De fleste gruppeforløb er gennemført uden registreret frafald, mens to grupper har oplevet et frafald på 2 og 5 deltagere. Frafaldet er i begge tilfælde sket i første halvdel af forløbet.

[1] Dansk Flygtningehjælp (2014) *Manual. MindSpring for unge*

Følgende kommunale enheder har i perioden gennemført gruppeforløb for unge: Lyngby-Taarbæk Kommune, VIA Roskilde, Roskilde Kommune, Odsherred Kommune, Guldborgsund Kommune, Maribo Helhedsplan, Bo Trivsel Horsens, Silkeborg Kommune, Lærdansk Herning og Ålborg Kommune.

Evalueringens formål

Denne evaluering har til formål at evaluere primært på deltagernes, og sekundært trænernes, udbytte af MindSpring-forløbene med særligt fokus på de nye temaerne om ligestilling, seksualitet og social kontrol. Ydermere dækker evalueringen deltagernes og MindSpring-trænernes umiddelbare vurdering af metodens egnethed i relation til temaer om ligestilling og social kontrol, samt hvordan de nye temaer virker sammen med de eksisterende MindSpring temaer.

Evalueringsarbejdet er sket i samarbejde mellem Als Research og MindSpring Kompetencecenter således, at dokumentationen af projektets kvantitative output, dvs. antal grupper, deltagere i forløbene med videre, er forestået af MindSpring Kompetencecenter, mens Als Research har haft fokus på resultatmåling af deltagernes udbytte af forløbene.

Der er ydermere tale om en formativ evaluering, hvorfor der løbende gennem en række statusmøder er draget nytte af evaluators observationer med henblik på, at disse indgår i projektledelsens beslutninger og justeringer af projektet, heriblandt udvikling af trænermanualen.

Evalueringens datagrundlag

Evalueringens datagrundlag er baseret på en metodetriangulering og indbefatter fokusgruppeinterviews med MindSpring gruppedeltagere, individuelle interview med MindSpring-trænere med fokus på udbytte af gruppeforløb 6 og 7, en spørgeskemaundersøgelse blandt deltagerne samt deltagerobservation ved gruppemøde 6 og 7. Grundet evalueringens fokus på deltagernes, og sekundært MindSpring-trænernes, udbytte af Mindspring-forløbene er medtrænerne ikke inddraget i interviewundersøgelsen. Dog spiller de en naturlig rolle i forbindelse med deltagerobservationen.

Evalueringsdesignet lagde op til at følge 5 gruppeforløb. Grundet en række vanskeligheder i grupperne har det dog kun været muligt at følge 4 gruppeforløb, hvilket har resulteret i et mindre datagrundlag end først antaget. Derudover har det ikke været muligt at gennemføre interview med deltagerne i en af de fire grupper grundet manglende respons fra medtræner. Evaluator vurderer dog, at det fortsat er muligt at gennemføre evalueringen med det eksisterende data.

I forbindelse med evalueringen er følgende evalueringsaktiviteter gennemført:

- *Deltagerobservation* ved trænerkurset 1. oktober 2015
- *2 interviews med projektmedarbejdere*, Anna Mathilde Jensen og Vibeke Hallas, om udarbejdelsen af den nye ungemanual og om det samlede forløb

- *Deltagerobservation* ved 6. og 7. gruppemøde ved 4 gruppeforløb i perioden november 2015 til juni 2016.
- *4 individuelle interviews med MindSpring-trænere* foretaget i forlængelse af 6. gruppemøde. Interviewene blev foretaget i perioden november 2015 til april 2016. Grundet varierende danskkundskaber er nogle af interviewene gennemført med tolk
- *3 gruppeinterview med MindSpring gruppedeltagere* foretaget i forlængelse af 7. gruppemøde. Interviewene blev foretaget i perioden november 2015 til april 2016. Alle interviewene er gennemført med tolk.
- *Spørgeskemaundersøgelse* med fokus på udbyttet af det samlede forløb samt et særligt fokus på social kontrol, ligestilling og seksualitet. Besvaret af 54 respondenter fra 7 gruppeforløb. Spørgeskemaet er oversat til arabisk, således at deltagerne selv kan svare på det. Af forskellige logistiske årsager har kun 7 ud af 10 mulige grupper returneret spørgeskemaerne, hvorfor antallet af respondenter ikke når de forventede 100.

Rapportens struktur

Rapportens indledende afsnit præsenterer evalueringens hovedkonklusioner og fremadrettede anbefalinger.

Herefter følger selve evalueringen, som her er opdelt i tre dele.

Første del omhandler MindSpring-deltagernes udbytte af MindSpring-forløbet – både som helhed og med fokus på de nye temaer om social kontrol, seksualitet og ligestilling. Rapporten behandler her de to relevante gruppemøder særskilt og fokuserer på deltagernes tilfredshed med det enkelte gruppemøde, hvorvidt deltagerne vurderer, at de har opnået ny viden, og om gruppemødet har fået deltagerne til at reflektere over egne holdninger og handlinger. Kapitlet behandler desuden hvorvidt det enkelte tema bør være en del af MindSpring forløbet i fremtiden. Denne del af evalueringen bygger på spørgeskemaundersøgelsen blandt deltagerne, deltagerobservation samt interviews med deltagere og trænere.

Rapportens anden del omhandler MindSpring-trænernes udbytte med fokus på deres motivation, det personlige udbytte og trænernes udbytte af trænerkurset. Denne del af evalueringen bygger primært på interviews med trænerne.

Rapportens afsluttende del omhandler metodens egnethed i forhold til de ny temaer. Her fokuseres på MindSpring-trænernes, medtrænernes, tolkens og gruppens rolle for implementeringen og udbyttet af de ny temaer. Ligeledes ses på trænernes brug af manualen. Denne del af evalueringen bygger på deltagerobservation samt interviews med deltagere og trænere.

HOVEDKONKLUSIONER

MindSpring-deltagernes udbytte

MindSpring forløbet som helhed
Evalueringen viser, at deltagerne generelt har været glade for at deltage i MindSpring-forløbet og oplever at have fået mere viden, end de havde før forløbet. Deltagerne peger især på, at de har opnået viden om kulturforskelle og fået brugbar information om dansk kultur, regler, love og rettigheder. Størstedelen af deltagerne tror, at de vil bruge det, de har lært, i deres eget liv, og stort set samtlige deltagere mener, at MindSpring for unge skal tilbydes andre nyankomne flygtninge.

Gruppemøde 6 – Social kontrol, rettigheder samt krænkelser
Evalueringen viser, at deltagerne generelt er tilfredse med og opnår et stort udbytte af gruppemøde 6, som omhandler social kontrol, rettigheder og krænkelser. Deltagerne oplever, at emnet er relevant, at de grundlæggende har fået mere viden om social kontrol og at gruppemødet har fået dem til at tænke over egne holdninger. Gruppemødet har i lidt lavere grad fået de unge til at tro, at de vil tage andre valg i eget liv – en tendens som er gennemgående i hele evalueringen. Også MindSpring-trænerne vurderer, at deltagerne har fået et positivt udbytte af gruppemødet.

Samlet set er det deltagerens tydelige ønske, at temaet om social kontrol skal være en del af MindSpring i fremtiden. Med tilbagemeldinger om et udbytte på både videns-, handlings- og holdningsfronten er det evaluators klare vurdering, at temaet om social kontrol bør bibeholdes.

Gruppemøde 7 – Identitet, køn og seksualitet samt rettigheder
Evalueringen viser, at deltagerne generelt er tilfredse med og opnår et udbytte af gruppemøde 7. Dog ses der et mærkbar større udbytte af den del af mødet, som omhandler forskelle mellem køn, i forhold til den del, der omhandler seksualitet. Størstedelen af deltagerne oplever dog stadig, at de har fået mere viden, og at gruppemødet har fået dem til at reflektere over egne holdninger og handlinger.

Den del af gruppemødet, som omhandler seksualitet, opleves af MindSpring-trænerne som udfordrende og grænseoverskridende at tale om, hvilket sandsynligvis også afspejles i deltagernes udbytte. Den del af gruppemødet, som omhandler kønsroller og forståelser af mænd og kvinder, får, som tiltænkt, langt mere opmærksomhed af trænerne, og deltagerne melder i denne forbindelse om et udbytte på niveau med gruppemøde 6.

Til trods for at deltagernes udbytte er noget svingende, særligt i forhold til deres forventninger til egne handlinger, ønsker deltagerne selv at både temaet om seksualitet og kønsroller skal være en del af MindSpring i fremtiden. Det er desuden værd at notere sig, at deltagerne eksplicit ønsker øget fokus på seksualitet, ungdomsliv og kærester. Det er evaluators vurdering, at temaet om køn og seksualitet fortsat bør være en del af forløbet, dog kan der med fordel sættes øget fokus på, hvorledes trænerne bringer emnet seksualitet på banen.

MindSpring-trænernes udbytte

Evalueringen viser, at MindSpring-trænernes udbytte i høj grad afhænger af deres motivation, livserfaringer og relation til deltagerne. Trænerne opnår generelt tre typer udbytte, der kan karakteriseres som 'at gøre en forskel', et personligt udbytte og et kompetence-udbytte.

Trænere, som i kraft af deres MindSpring-træner rolle indgår i en mentorlignende relation med deltagerne, oplever typisk at glæden ved at gøre en forskel og agerer brobygger for unge, som har samme baggrund som de selv, er et bærende udbytte. Trænere, som er mere jævnaldrende med deltagerne og som indgår i en venne- eller søskendelignende relation med deltagerne, opnår typisk en større grad af personligt udbytte. De melder dog ikke i nogen særlig grad om udbytte på videns-, holdnings- og handlingsområdet i relation til de nye temaer. Trænerne opnår desuden typisk et kompetence-udbytte i form af øget erfaring med og tryghed ved facilitatorrollen.

Evalueringen viser, at trænerne generelt har været tilfredse med den måde, de er blevet klædt på til at tale med deltagerne om de ny temaer. Om trænerkurset fremhæver trænerne de fælles diskussioner om emnerne, øget viden om regler og love samt tillærte 'værktøjer' som særlig vigtige. Trænerne efterspørger dog et fortsat og større fokus på formidling, særligt i forbindelse med de nye og indimellem udfordrende temaer.

Metodens egnethed

MindSpring-trænerens rolle
Evalueringen viser, at deltagerne generelt er meget tilfredse med trænerne, og at deres ensartede baggrund er med til at skabe et åbent og afslappet rum for samtale. Deltagerne er særligt glade for trænernes medierende funktion, hvorfor det er evaluators vurdering, at det kan være nødvendigt at udstikke retningslinjer for MindSpring-trænerens danskkundskab og grundlæggende viden om det danske samfund. Dette er af særlig stor betydning i forhold til emnerne seksualitet, kønsnormer og social kontrol.

MindSpring-trænernes brug af manualen
Trænerne har generelt været glade for manualen i forbindelse med de nye temaer, men bruger den samtidig på mange forskellige måder. Uanset formen udtrykker deltagerne, at de godt kan lide, når de selv får mulighed for at komme på banen, hvad enten det er i form af inddragende diskussion eller fysiske øvelser. Af succesfulde oplæg og øvelser ved gruppemøde 6 og 7 kan især fremhæves *Hvem påvirker dig?*-øvelsen, citaterne i forbindelse med oplægget om social kontrol samt øvelsen om Kønsnormer. Af de mere udfordrende elementer kan information om lovgivning og rettigheder samt links til videre hjælp og viden nævnes.

Temaernes sammenhæng med de eksisterende temaer
Evalueringen viser, at både deltagere og trænere oplever, at der har været en god sammenhæng i forløbet. Særligt fremhæves det som vigtigt, at de nye temaer bringes på banen på et tidspunkt, hvor deltagerne har nået at opbygge et tillidsforhold til hinanden.

Medtrænerens rolle
Evalueringen viser, at medtrænerens rolle er en vanskelig balancegang imellem *for* passiv og *for* aktiv. Mens en for passiv medtræner kan skabe følelsen af overvågning blandt deltagerne, kan en for aktiv medtræner være styrende og begrænsende for deltagernes aktiviteter. Deltagerne udtrykker en nogenlunde tilfredshed med medtrænernes tilstedeværelse, mens trænerne generelt udtrykker tilfredshed med samarbejdet. Det er evaluators oplevelse, at det kan være nødvendigt at pointere overfor kommunerne, at medtræner skal have overskud og motivation for at varetage rollen.

Tolkens rolle
Tolkenes rolle og indflydelse på gruppemøde 6 og 7 har været af varierende karakter. Det vurderes af evaluator, at tolkens tilstedeværelse bliver mest hensigtsmæssig, når der opnås kontinuitet, og én tolk således er tilknyttet hele forløbet. Det er ligeledes af stor betydning, at tolken har tilstrækkelig viden om MindSpring som form og fænomen og ikke mindst besidder den nødvendige tolkefaglige kompetence.

Gruppens rolle
MindSpring-gruppens sammensætning og indbyrdes forhold er af stor betydning for den snak, deltagerne kan have om social kontrol, seksualitet og ligestilling. Af denne grund er det afgørende, at gruppen har opbygget et tillidsforhold og tør dele deres oplevelser med hinanden. Både deltagerne og trænerne udtaler sig positivt om grupperne og deres funktion. Dog skal det nævnes, at det til trods for stor tillid internt i gruppen kan være udfordrende at tale om emner vedrørende køn og seksualitet. Det kan af denne grund overvejes, om disse emner skal tages op i en kønsopdelt sammenhæng for at forøge deltagernes udbytte, eller om trænerne kan klædes ydereligere på til at varetage denne udfordring.

MINDSPRING-DELTAGERNES UDBYTTE

MindSpring-forløbet som helhed

Deltagerne udtrykker i interviewundersøgelsen helt overordnet, at de har været glade for at deltage i MindSpring-forløbet, hvilket understøttes af spørgeskemaundersøgelsen. Hele 94 % af respondenterne svarer at de *i høj grad* eller *til en vis grad* har været glade for at være med i MindSpring (figur 1).

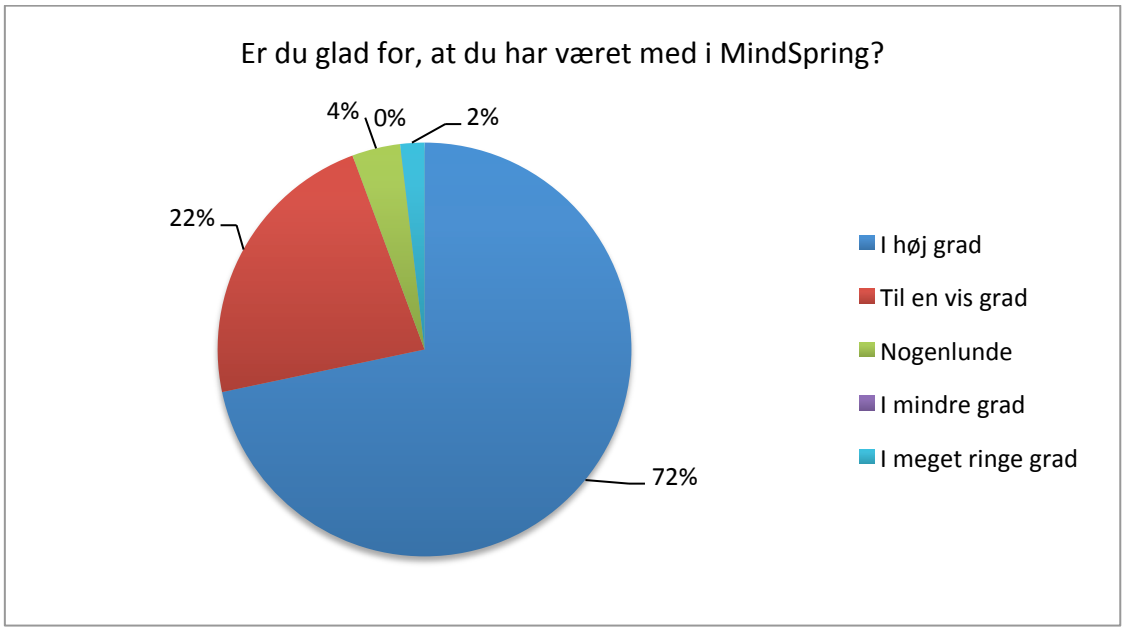

Figur 1

Deltagerne peger særligt på, at de gennem MindSpring-forløbet har fået lejlighed til at tale om kulturelle forskelle mellem deres oprindelsesland og Danmark. De påpeger ligeledes at have fået konkret og brugbar information om dansk kultur, regler, love og rettigheder, en generelt dybere forståelse af det danske samfund samt synet på indvandrere og nytilkomne flygtninge. I denne forbindelse udtaler en deltager, at de hermed har fået en bedre forudsætning for at integrere sig i samfundet, nu da de har en bedre forståelse af det. I en enkelt gruppe, hvor fokus især har været på opbyggelse af selvtillid og præsentationsteknik, beskriver deltagerne at have opnået evne og mod til at stå foran andre mennesker. Af MindSpring-forløbets elementer fremhæver deltagerne især livstræet som centralt, foruden det personlige udbytte det har givet dem at tale om identitet.

Generelt ønsker deltagerne sig et længere forløb, hvor man kan komme mere i dybden med emnerne. Også trænerne synes, det kan være svært at komme i dybden med den tid, der er til rådighed, og nogle foreslår at forlænge møderne til tre timer. Omvendt mener ikke alle trænerne, at det vil være positivt at forlænge den nuværende tidsramme på to timer per

gruppemøde. Gruppemødet falder ofte sidst på dagen, og deltagerne er typisk trætte efter en hel dags skolegang.

Om MindSpring-forløbet i sin helhed udtrykker deltagerne desuden, at de har fået mere viden, end de havde før; 28 % *i høj grad,* 55 % *til en vis grad*. I alt synes 83 % altså, at de samlet set har fået mere viden, end før de påbegyndte MindSpring-forløbet (figur 2). En deltager beskriver forløbet således: *"Det er bedre end forventet. Jeg troede det bare var spild af tid, at det var nogle oplysninger, som jeg havde hørt før, men der er nogle nye ting, som vi har fået viden om. Lovgivning, regler – nogle ting som der ikke (normalt) bliver talt om."*

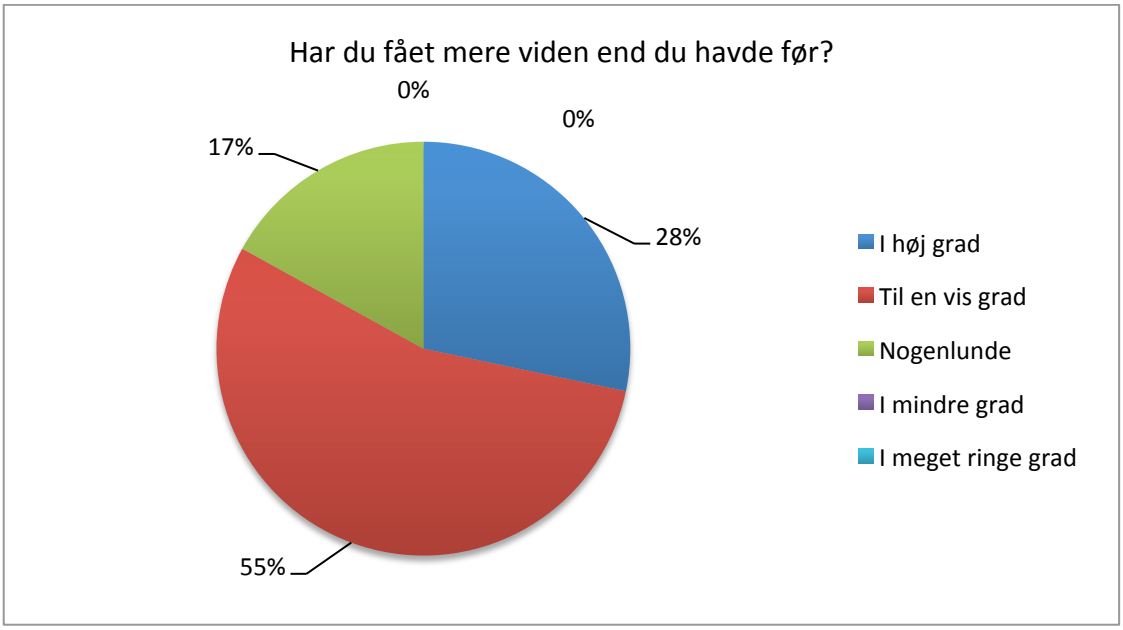

Figur 2

Langt størstedelen af de adspurgte deltagere svarer, at de tror, de vil bruge det, de har lært i MindSpring-forløbet, i deres eget liv. Hele 49 % svarer, at de *i høj grad* vil bruge det, mens 26 % tror, at de vil bruge det *til en vis grad*; i alt tror altså 75 %, at de vil bruge det, de har lært, i deres eget liv (figur 3). En deltager udtaler eksempelvis: *"Det er vigtigt, at vi har lært, at hvis ens nærmeste ven eller et familiemedlem… hvis der er nogen der (lider af) ensomhed eller depression, så har vi lært, hvordan vi tackler det, hvordan vi kan hjælpe hinanden. Hvordan vi kommer ud af den cirkel."*

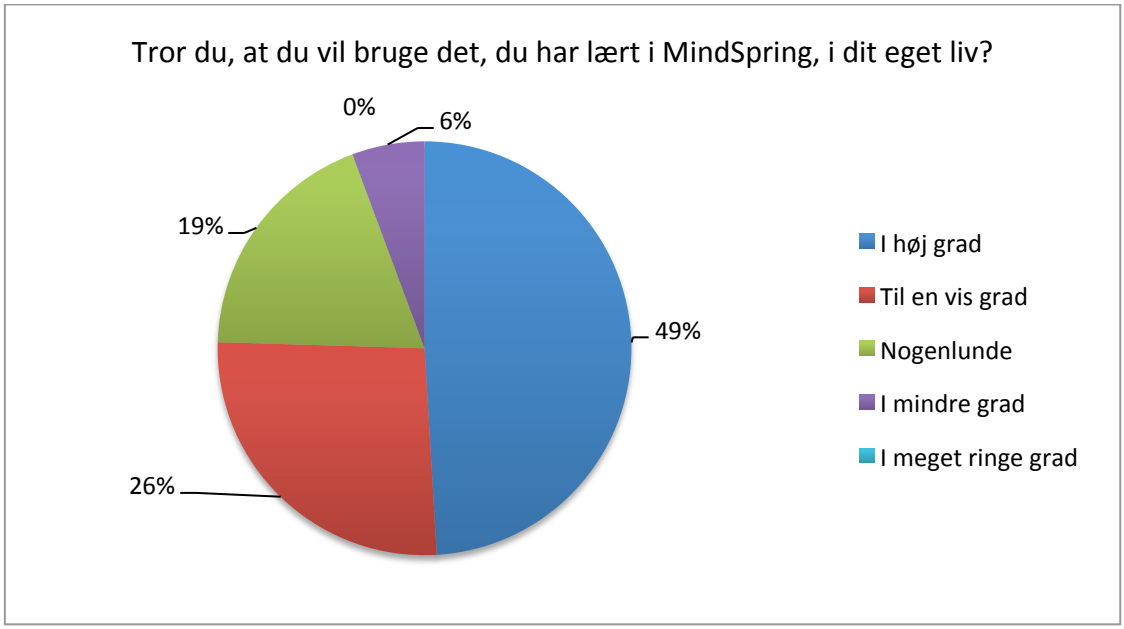

Figur 3

Spørger man deltagerne om, hvorvidt de synes, MindSpring skal tilbydes andre nyankomne flygtninge, er resultatet overvældende tydeligt. Hele 90 % er *i høj grad* enige, mens 6 % *til en vis grad* er enige. 96 % af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen mener altså, at det bør tilbydes andre som dem selv (figur 4). En deltager udtaler: *"Vi håber at vores nærmeste … rundt om i landet får samme chance som os i forhold til MindSpring."*

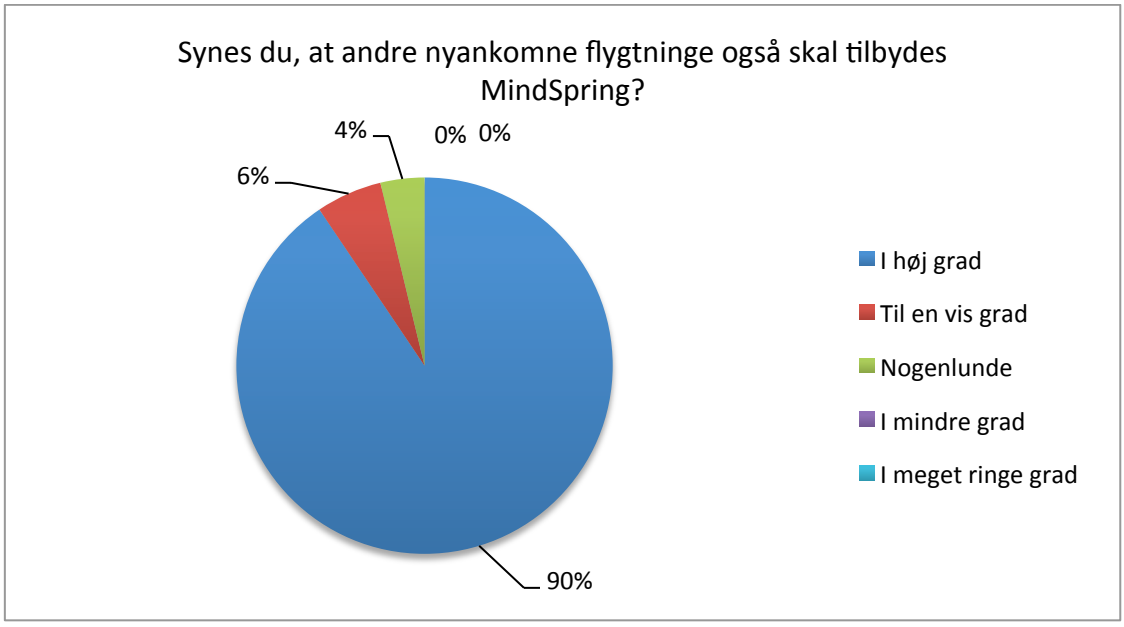

Figur 4

Gruppemøde 6 – Social kontrol, rettigheder samt krænkelser

Deltagerne udtrykker i interviewundersøgelsen generelt stor tilfredshed med gruppemøde 6, hvilket understøttes af spørgeskemaundersøgelsen. Her udtrykker 64 % af respondenter, at de *i høj grad* og 22 % *til en vis grad* kunne lide gruppemødet; i alt 86 % syntes godt om gruppemødet (figur 5). Hertil kommer, at 78 % af respondenterne mener de har fået mere viden om social kontrol (*i høj* eller *til en vis grad*) (figur 6).

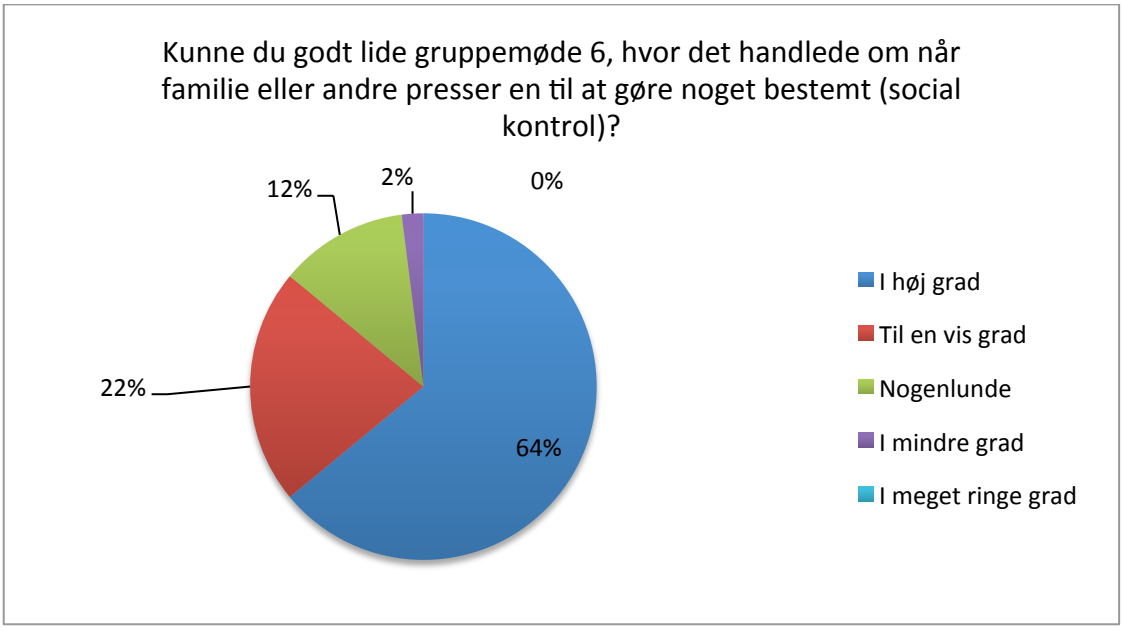

Figur 5

En deltager siger om indholdet af gruppemøde 6: *"Det har gjort indtryk. Alle emnerne, vi talte om, var meget relevante. Det var meget vigtigt fordi, vi talte også om de indvandrere, der har været i landet i rigtig mange år og stadig har kontrol over deres døtre. Det er noget, vi som udlændinge måske er kommet videre fra – og så bliver det stadig praktiseret her i Danmark."* Denne gruppe deltagere, som alle er i Danmark uden deres familier, udtrykker, at de finder temaet om social kontrol relevant, ikke så meget på et personligt plan som på et generelt vidensplan.

MindSpring-trænerne vurderer ligeledes, at temaerne er relevante, og at deltagerne har fået ny viden om social kontrol samt et generelt positivt udbytte som følge af gruppemødet. En træner siger: *"De kan se tilbage på den kontrol, der har været. De kan tydeligt se, hvordan konsekvenserne kan påvirke. Deltagerne nævner konkrete eksempler, som de kender, hvor de er kommet langt ud, som har ødelagt mange ting for dem selv…".* En anden træner udtaler: *"Jeg synes det er helt vildt positivt. … Selve de nye emner, social kontrol og rettigheder, synes jeg er meget vigtige. De unge var også glade for de her emner, alle var med i diskussionerne … Altså jeg synes, det har været mere spændende for dem, kunne jeg mærke. At sidde og diskutere … Det er meget vigtigt."*

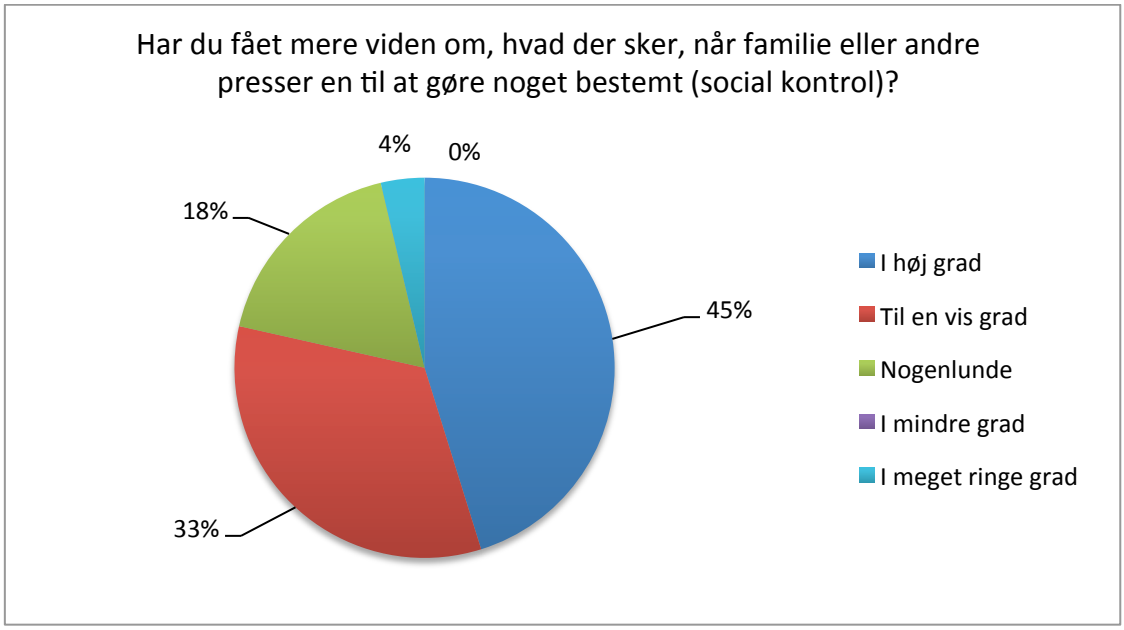

Figur 6

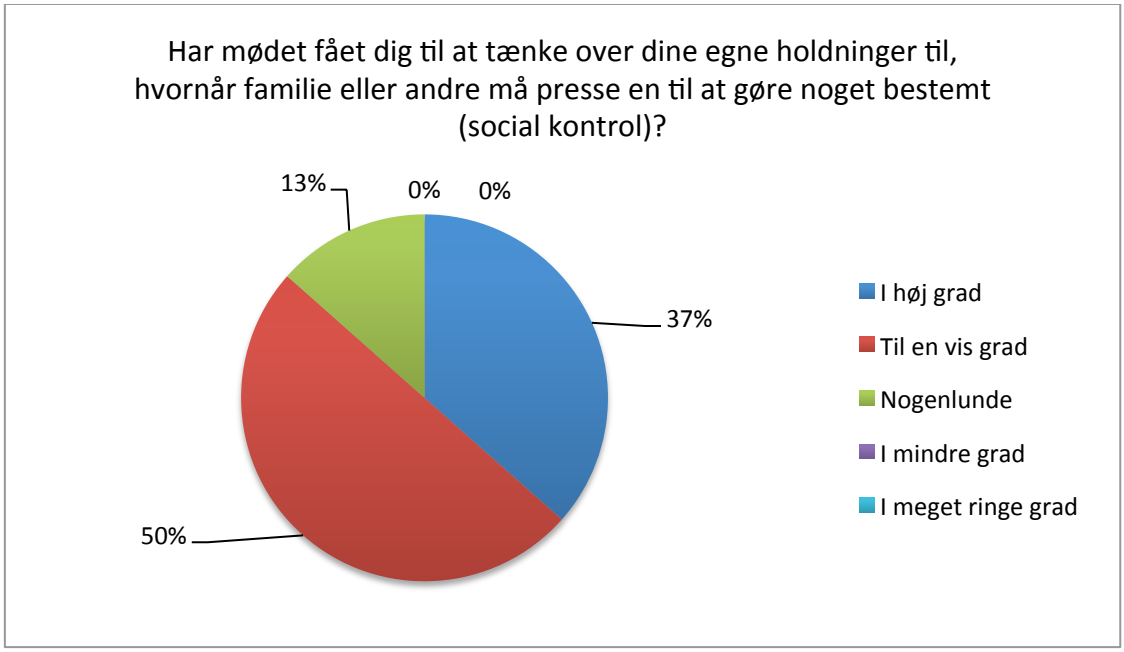

Figur 7

Refleksion over holdninger og handlinger – social kontrol
Til trods for at *graden* er lidt lavere end på de to foregående spørgsmål, udtrykker deltagerne, at gruppemøde 6 har fået dem til at tænke over egne holdninger til social kontrol. Her svarer 37 %, at det *i høj grad* har fået dem til at overveje egne holdninger til,

hvornår familie eller andre må presse en til at gøre noget bestemt, mens 50 % svarer, at mødet *til en vis grad* har fået dem til at overveje egne holdninger. I alt har gruppemødet fået 87 % til at overveje egne holdninger (figur 7) – et procenttal der langt overstiger den holdningsreflektion, der finder sted i forbindelse med gruppemøde 7.

Helt overordnet udtrykker deltagerne i interviewundersøgelsen, at de har fået udviklet deres holdninger – en tendens som også genkendes af MindSpring-trænerne, selvom en sådan holdningsændring tager tid. En træner siger: *"Jeg mener, de har taget forløbets mening til sig … men det er en lang proces at tage til sig, (ændre) sin tankegang med mere … det tager et stykke tid."*

Igen er *graden* lavere, når der spørges ind til, hvorvidt deltagerne tror, de vil tage andre valg i eget liv efter at have talt om social kontrol på gruppemødet. Her mener 18 %, at de *i høj grad* vil tage andre valg, mens 49 % *til en vis grad* vil tage andre valg; i alt tror altså 67 %, at de vil tage andre valg (figur 8). En træner forklarer, at hun kan se, at gruppedeltagerne har taget emnerne til sig og begynder at tænke over nogle ting - *"at måske er det en god idé at snakke med forældre og diskutere nogle ting."*. Hun peger især på de unges tendens til at antage, at deres forældre har en særlig striks holdning, mens nogle bliver 'positivt overraskede', når de tager mod til sig og taler med forældrene, idet disse er mere åbne for forhandling og dialog end formodet. Samme træner mener at kunne se på de unge, at de er faldet mere til ro, efter de i gruppen har talt om dobbeltliv og fået lejlighed til at dele deres oplevelser med hinanden.

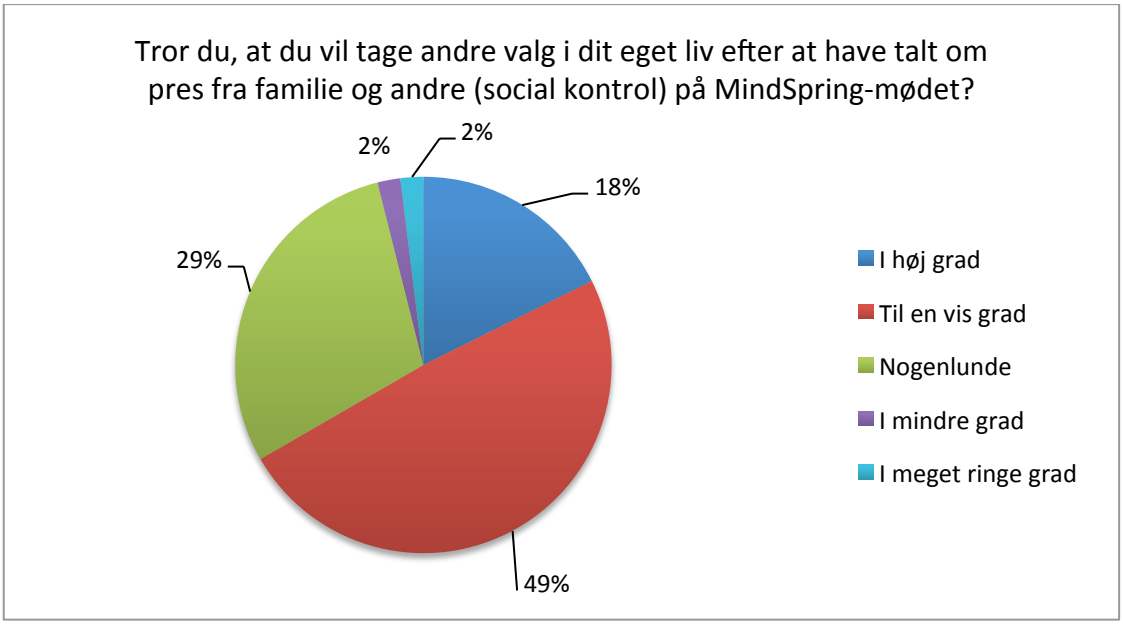

Figur 8

Samlet set er det deltagernes tydelige ønske, at temaet om social kontrol skal være en del af Mindspring-forløbet i fremtiden. Hele 65 % synes *i høj grad,* at det skal være en del af forløbet, mens 31 % *til en vis grad* mener, det bør medtages. I alt synes 96 % at temaet om

social kontrol bør være en del af forløbet (figur 9). Med et stort udbytte for deltagerne på videns-, handlings- og holdningsfronten er det evaluators klare vurdering, at temaet om social kontrol fortsat bør være en del af MindSpring-forløbet.

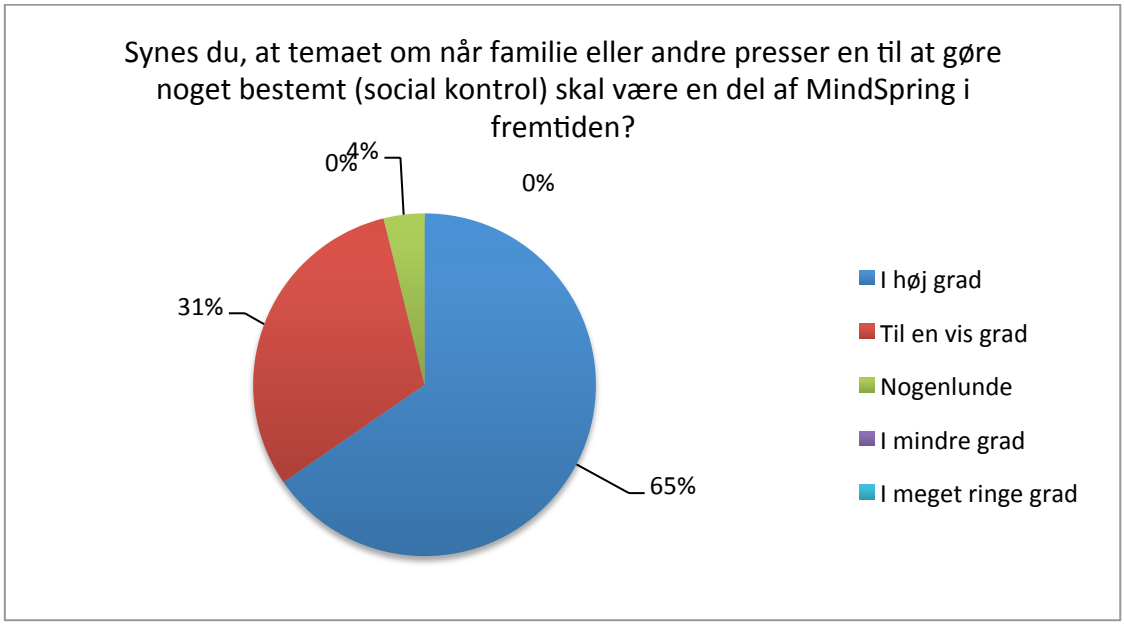

Figur 9

Gruppemøde 7 – Identitet, køn og seksualitet samt rettigheder

Deltagerne udtrykker ligeledes generel tilfredshed med gruppemøde 7, dog er der ikke lige stor tilfredshed med alle dele af gruppemødet. Her deles gruppemøde 7 op i to dele, som dog i udgangspunktet ikke vægtes lige højt; den del der handler om homoseksualitet og heteroseksualitet, og den del der handler om forståelser af mænd og kvinder. Her viser spørgeskemaundersøgelsens resultater, at deltagerne i lige høj grad kunne lide gruppemøde 6 og den del af gruppemødet, der handlede om forståelser af mænd og kvinder – altså køn og kønsroller. Derimod ses der en mindre grad af tilfredshed med og udbytte af den del af gruppemødet, der omhandler seksualitet. Det bør i denne forbindelse nævnes, at manualen placerer langt større fokus på emnet vedrørende køn og kønsroller end på seksualitet.

Homoseksualitet og heteroseksualitet
18 % af respondenter i spørgeskemaundersøgelsen svarer, at de *i høj grad* kunne lide den del af gruppemøde 7, som handlede om homoseksualitet og heteroseksualitet, mens 49 % *til en vis grad* kunne lide gruppemødet. I alt 67 % af respondenterne syntes altså godt om den del af gruppemødet (figur 10). Til sammenligning syntes 86 % af respondenterne godt om gruppemøde 6 (figur 5).

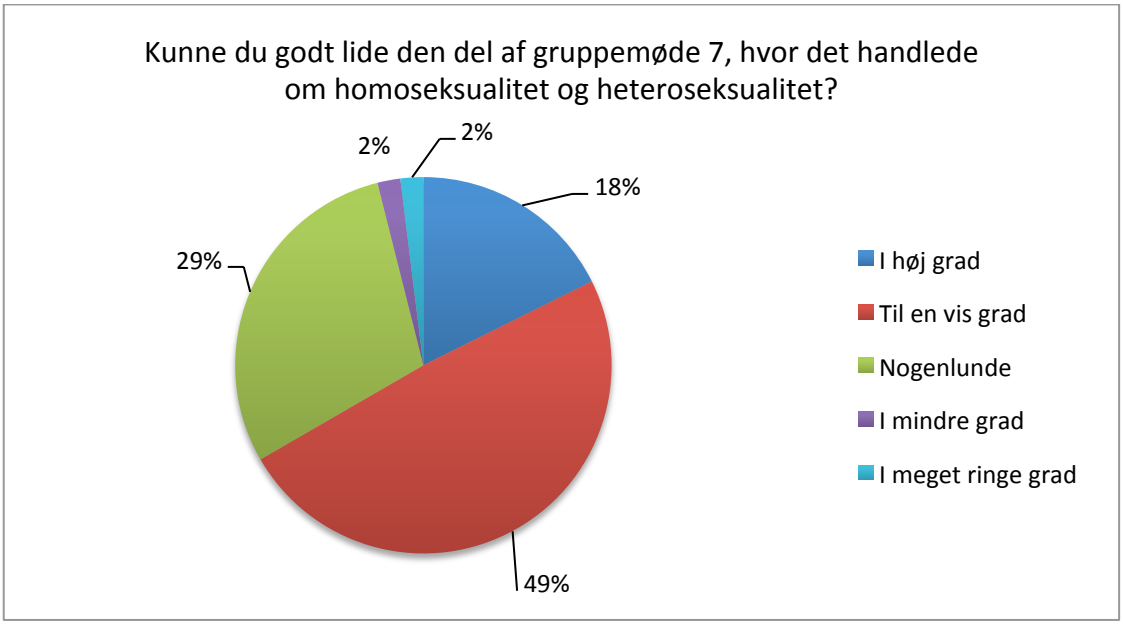

Figur 10

Denne lidt lavere grad af udbytte går igen, når der spørges til viden; kun 22 % af deltagerne svarer, at de *i høj grad* har fået mere viden om homoseksualitet og heteroseksualitet, mens 37 % *til en vis grad* har fået mere viden. Altså har i alt 59 % fået mere viden, mens 39 % *i mindre* eller *meget ringe grad* har fået mere viden (figur 11).

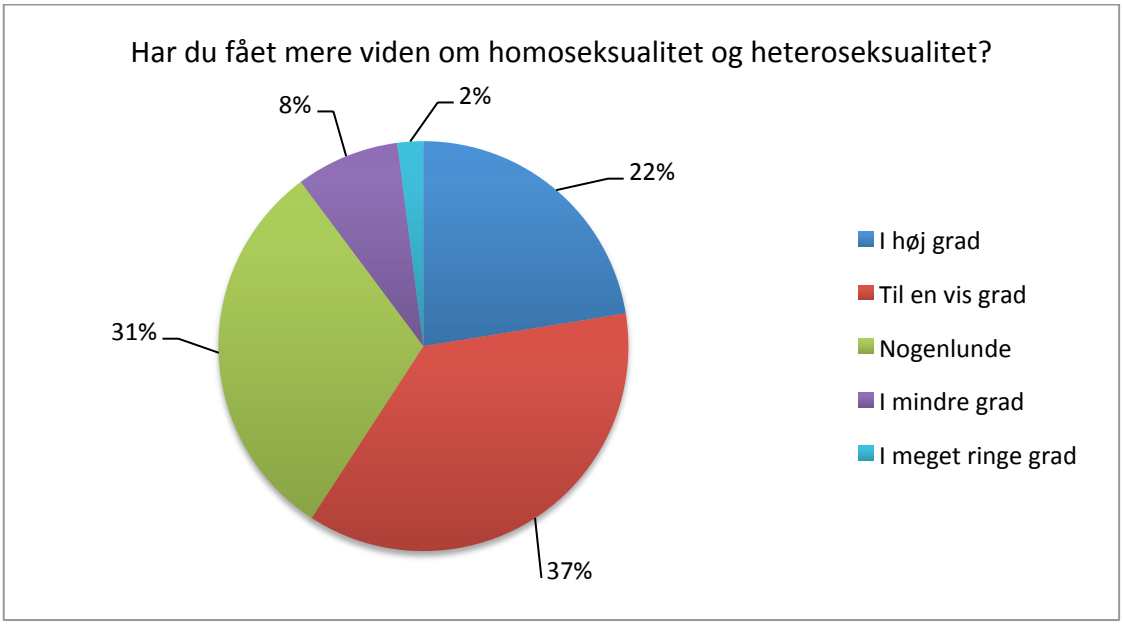

Figur 11

I en af de observerede grupper drejede snakken om hetero- og homoseksualitet sig især om den sociale omgangsform og signaler, som i Danmark tolkes som tegn på homoseksualitet. En mandlig deltager siger: *"Altså som dreng – vi er vokset op i vores land, og som dreng kan man godt gå skulder mod skulder, men herhjemme kigger de på dig og spørger, om man er gift eller sådan noget. Så har vi lært det og vil ikke gøre det jo."*

En anden mandlig deltager supplerer: *"I vores land er det almindeligt, at man har neglelak på lillefingeren. Men her… Jeg talte med min ven, som har neglelak på. Så blev han inviteret hjem til en dansk familie, som stillede spørgsmål; "vi troede, du var gay, men så er du straight". Det har jeg lært."*

Altså har deltagerne i denne forbindelse, særligt at medtræneren, fået viden, der har givet dem en bedre forståelse af (køns)normer i Danmark. Sandsynligvis vil denne have betydning for deres fremtidige opførsel og handlinger. Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at det får indvirkning på deltagernes opfattelse og holdning til hetero- og homoseksualitet.

Refleksion over holdninger og handlinger - seksualitet

I lighed med gruppemøde 6 har gruppemøde 7 i lidt mindre grad fået deltagerne til at tænke over egne holdninger til homoseksualitet og heteroseksualitet. Her svarer 19 % af respondenterne, at mødet *i høj grad* har fået dem til at tænke over egne holdninger, mens 44 % svarer *til en vis grad.* I alt har altså 63 % tænkt over egne holdninger (figur 12).

Selvom det ikke er tilfældet for alle deltagere i MindSpring, udtaler en deltager: *"Vi er generelt åbne for mange ting, så det at man er homoseksuel, det er jo ens egen frihed. Personlig frihed. Alle vælger deres vej, det må de jo selv om."* I denne gruppe har personlig frihed og retten til at agere, som man vil, så længe det ikke skader andre, været et centralt tema. Dette kommer ligeledes til udtryk i deltagernes refleksioner omkring homoseksualitet.

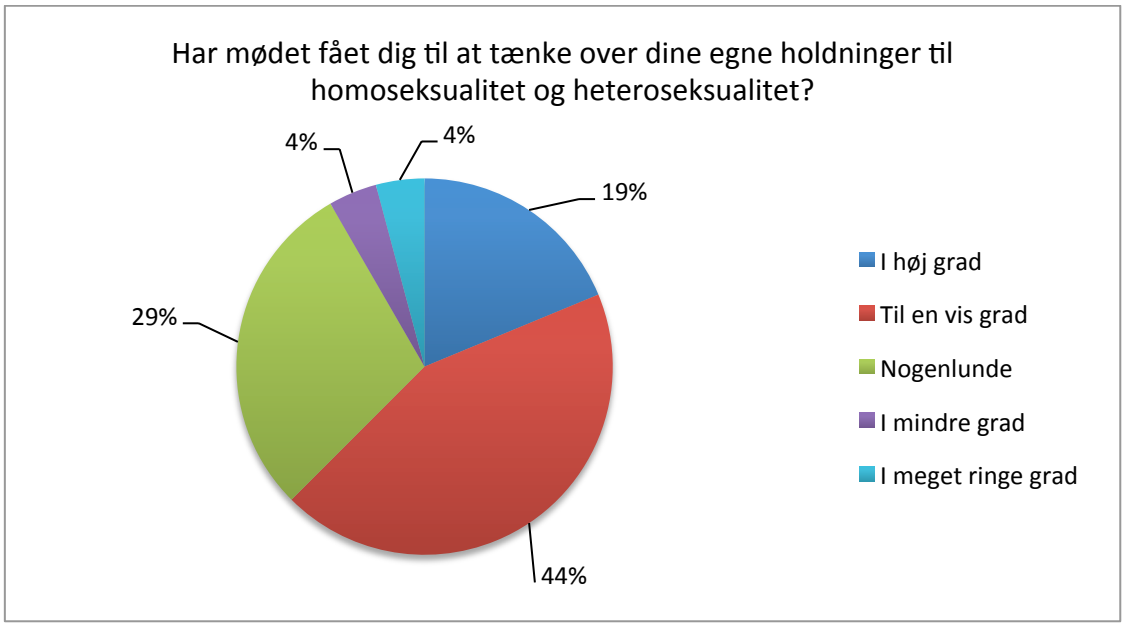

Figur 12

I tråd med denne lavere grad af refleksion over egne holdninger er billedet noget blandet, når respondenterne spørges til, om de tror, de vil forholde sig anderledes til homoseksuelle efter gruppemøde 7. Her svarer 24 %, at de tror, det *i høj grad* vil være tilfældet og 36 % at det *til en vis grad* vil være tilfældet. I alt altså 60 % (figur 13), hvilket er næsten lige så mange som siger, de vil tage andre valg i forbindelse med social kontrol (figur 8). Dog er de resterende 40 % fordelt med en større spredning, end der ses i noget andet handlingsspørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen. Her siger 23 %, at det *nogenlunde* vil være tilfældet, mens 11 % mener, at det *i mindre grad* vil være tilfældet og 6 % at det *i meget ringe grad* vil være tilfældet (figur 13).

En udtalelse fra en deltager illustrerer denne moderate ændring i deltagernes måde at forholde sig til homoseksuelle: *"Hvis jeg har en ven … som vælger at blive homoseksuel, hvordan betragter jeg ham? I vores hjemland, var der ingen, der ville komme i nærheden af ham. Der er det forbudt. Jeg skal være ærlig; her i Danmark, hvis jeg ved, at han er homoseksuel, så accepterer jeg ham, at det er det, han har lyst til. Men jeg kommer ikke i nærheden af ham. … Hvis det er en pige, er det ok."* Igen går budskabet om og retten til den personlige frihed igen. Til trods for, at accept også kan forstås som en form for implicit handling, viser citatet, at denne øgede accept, som lægges for dagen, ikke nødvendigvis medfører, at de unge vil ændre deres bredere opfattelse eller øvrige opførsel.

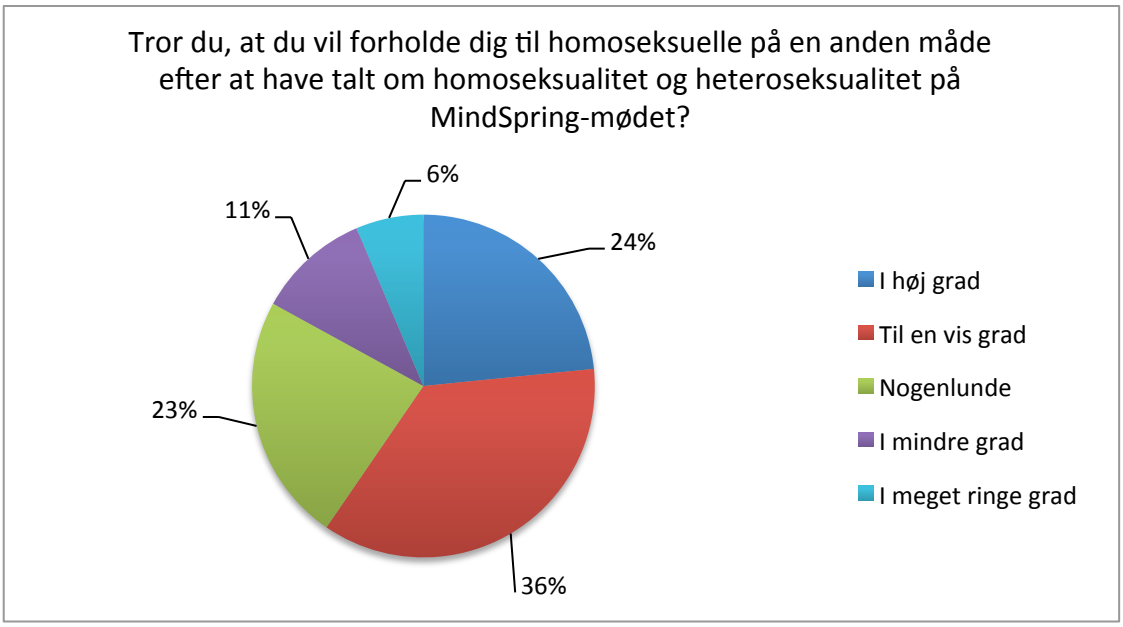

Figur 13

Ud fra det eksisterende datagrundlag er det ikke muligt for evaluator at give en forklaring på, hvorfor den del af gruppemøde 7, som omhandler seksualitet, er markant mindre succesfuldt på alle parametre. Det er dog helt oplagt at pege på det faktum, at emnet fylder relativt lidt i manualen og dermed også relativt lidt på gruppemøderne. Følger de resterende MindSpring grupper tendensen i de observerede grupper, kunne en forklaring derfor være, at der

simpelthen ikke i nogen særlig høj grad, hvis overhovedet, bliver talt om homoseksualitet og heteroseksualitet ved gruppemøde 7, men i langt større grad om kønsnormer og –roller samt identitet og identitetsdannelse. Seksualitet og i særdeleshed homoseksualitet er i de fleste lande fortsat tabubelagt og svært at tale om, hvorimod kønsroller og social kontrol er både nemmere og for mange trænere og deltagere måske også mere relaterbare emner. Denne tendens understøttes af den, sammenlignet med social kontrol, relative lave grad af viden, der genereres (figur 11).

Denne tendens til at undgå emnet, eller simpelthen at springe det over, kan bunde i en simpel prioritering af tid men også i berøringsangst – eller simpelthen forlegenhed – fra MindSpring-trænerens side eller en forestillet forlegenhed blandt deltagerne. I sit mest ekstreme betød denne forlegenhed og/eller berøringsangst, at en træner i en af de observerede grupper valgte at bytte helt rundt på forløbets rækkefølge for at kunne placere temaet om seksualitet til sidst. Vedkommende var simpelthen nervøs for, at deltagerne ville opleve det så ubehagelig, at de ikke ville vende tilbage, når emnet først havde været på programmet. Andre trænere udtrykker mindre bekymring, men dog en vis nervøsitet over at skulle bringe seksualitet på banen: *"Næste gang skal jeg sige noget om seksualitet, det bliver spændende, hvad jeg skal sige… De elsker humor, at være med og drille lidt, lave lidt sjov … så for mit vedkommende bliver det lidt grænseoverskridende."*

En anden mulig forklaring på det relativt lave udbytte på holdnings- og handlingsfronten kunne være, at deltagerne med negative holdninger til homoseksualitet er for fastlåste til, at gruppemødet kan rykke væsentligt på en negativ opfattelse.

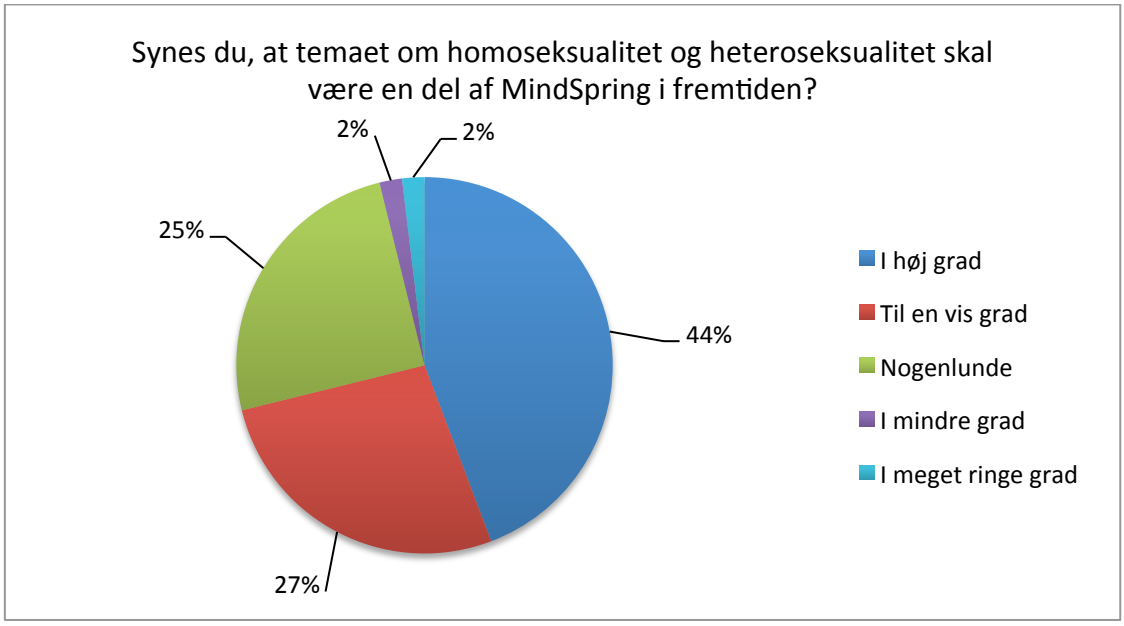

Figur 14

Til trods for at respondenternes svar er mindre entydigt end tilfældet i forbindelse med social kontrol (figur 9), er det dog samlet set størstedelen af respondenternes ønske, at temaet om

homoseksualitet og heteroseksualitet skal være en del af MindSpring-forløbet i fremtiden. 44 % synes *i høj grad,* at det skal være en del af forløbet, mens 27 % *til en vis grad* mener det bør medtages. I alt synes 71 % at temaet om seksualitet bør være en del af forløbet (figur 14). En fjerdel af respondenterne svarer *nogenlunde* til spørgsmålet, mens et fåtal mener, det ikke skal være en del af MindSpring.

På trods af at deltagerne melder om et lidt lavere udbytte, er det evaluators vurdering, at der genereres værdifuld viden og refleksion i forbindelse med temaet om seksualitet. Det er derfor evaluators vurdering, at temaet fortsat bør være en del af MindSpring-forløbet, til trods for at det er et svært emne at tage op. Ønskes temaet fortsat indeholdt i MindSpring, kan trænerne med fordel tilbydes en mere grundig indføring i, hvorledes temaet kan bringes på banen.

Forståelser af mænd og kvinder

Gruppemødets anden del omhandler forståelser af mænd og kvinder og får af trænerne, som det er tiltænkt fra MindSprings side, en del mere opmærksomhed.

47 % af respondenterne svarer, at de *i høj grad* kunne lide den del af gruppemøde 7, der handlede om forståelser af mænd og kvinder, mens 39 % *til en vis grad* kunne lide den del. I alt 86 % synes altså godt om den del af gruppemødet (figur 15) – lige så mange som synes godt om gruppemøde 6. Ligesom det er tilfældet med gruppemøde 6, mener 78 % af respondenterne, at de har fået mere viden om emnet (39 *i høj grad* og 39 *i nogen grad*, figur 16). Ved begge spørgsmål (figur 15 og 16) fordeler en større procentdel sig dog på kategorien *til en vis grad* (sammenlignet med figur 5 og 6), hvilket sammen med data om den første del af gruppemøde 7 samlet set indikerer en større tilfredshed og vidensskabelse ved gruppemøde 6 end gruppemøde 7. Dermed er det dog langtfra evaluators vurdering, at temaet er uvæsentligt.

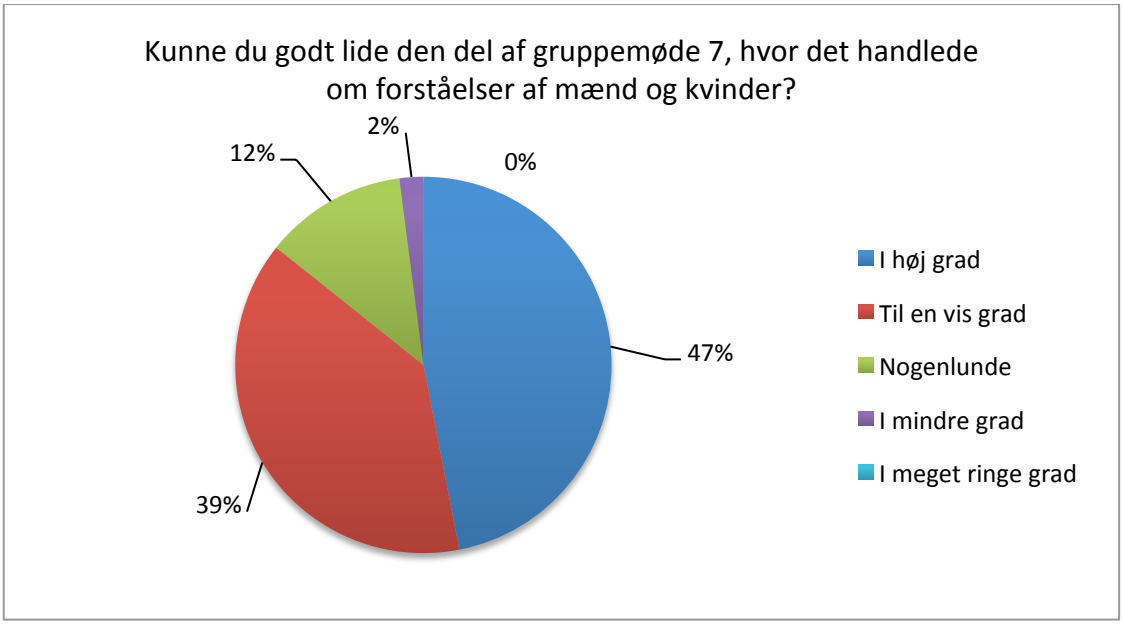

Figur 15

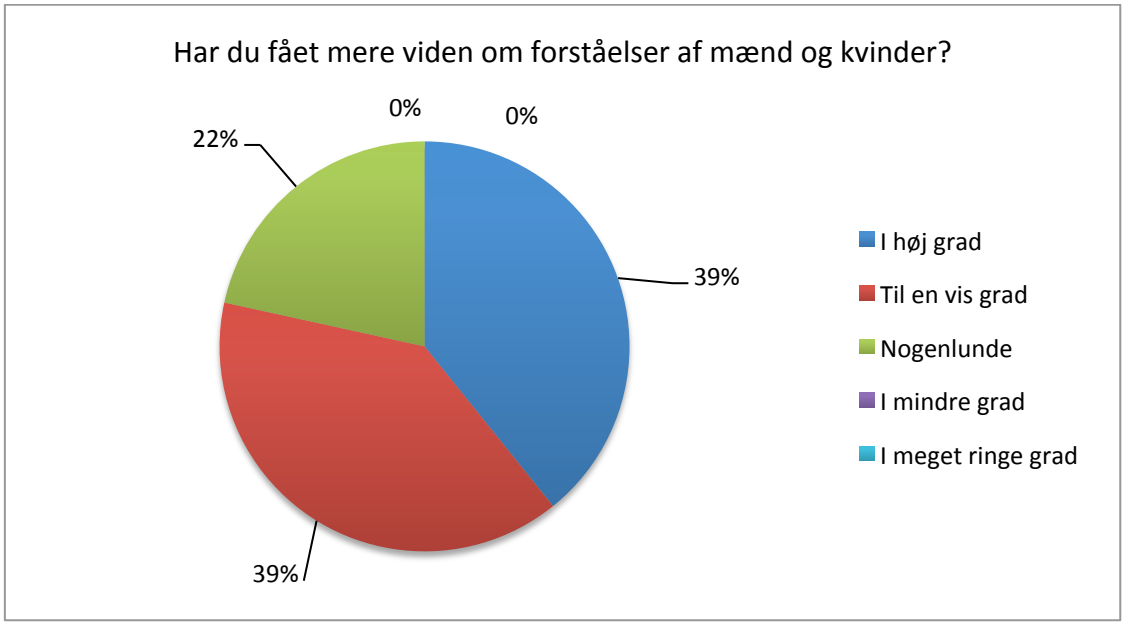

Figur 16

Refleksion over holdninger og handlinger - køn

I nogen højere grad end det er tilfældet ved den første del af gruppemøde 7, som har at gøre med seksualitet, udtrykker deltagerne, at denne del af gruppemødet har fået dem til at tænke over deres egne holdninger. Her svarer 35 %, at gruppemødet *i høj grad*, og 33 % svarer *til en vis grad*, har fået dem til at tænke over egne holdninger til mænd og kvinder; i alt 68 % (figur 17). Dog er der stadig langt færre deltagere, der oplever, at mødet har fået dem til at reflektere over egne holdninger til kønsroller, end hvad der er tilfældet for social kontrol (87 %, figur 7).

Omvendt, når det kommer til deltagernes eget liv og deres forventninger til mænd og kvinder, svarer 31 %, at de *i høj grad*, og 39 % at de *til en vis grad*, tror de vil have andre forventninger til mænd og kvinder fremover som følge af MindSpring-mødet. I alt tror altså 70 %, at det vil have indflydelse på deres eget liv (figur 18), hvilket lige netop overstiger procenttallet på handlingsområdet for social kontrol (67 %, figur 8), og tilmed med en højere grad af indflydelse (31 % svarer *i høj grad,* figur 18 vs. 18 % svarer *i høj grad*, figur 8). Denne højere grad af indflydelse skal dog ses i lyset af, at der kan være væsentlig forskel på en deltagers *handlinger* i forbindelse med social kontrol og en deltagers egne *forventninger* til mænd og kvinder.

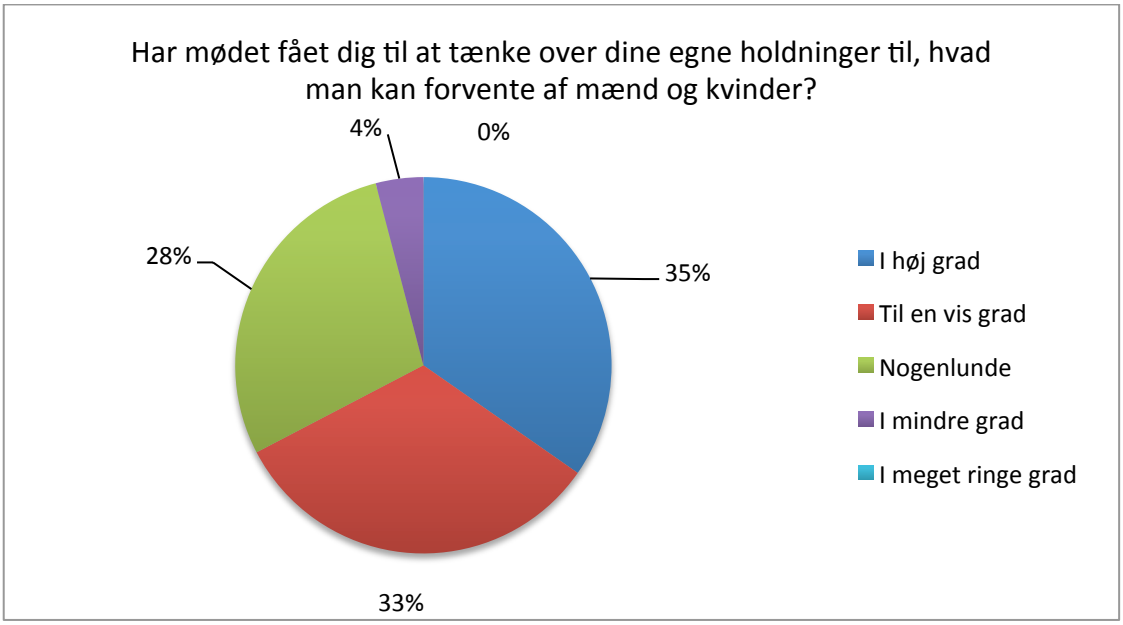

Figur 17

Som eksempel på hvorledes de unge deltagere mener, denne ændrede forventning til mænd og kvinder kan have indflydelse på deres liv, peger en mandlig deltager på dansk kønsligestilling: *"Hvis jeg gifter mig med en dansk pige, og hvis jeg ikke havde kendt til reglerne om, at man er lige i køkkenet og alt det der – så havde vi haft problemer. Så det har hjulpet os."*

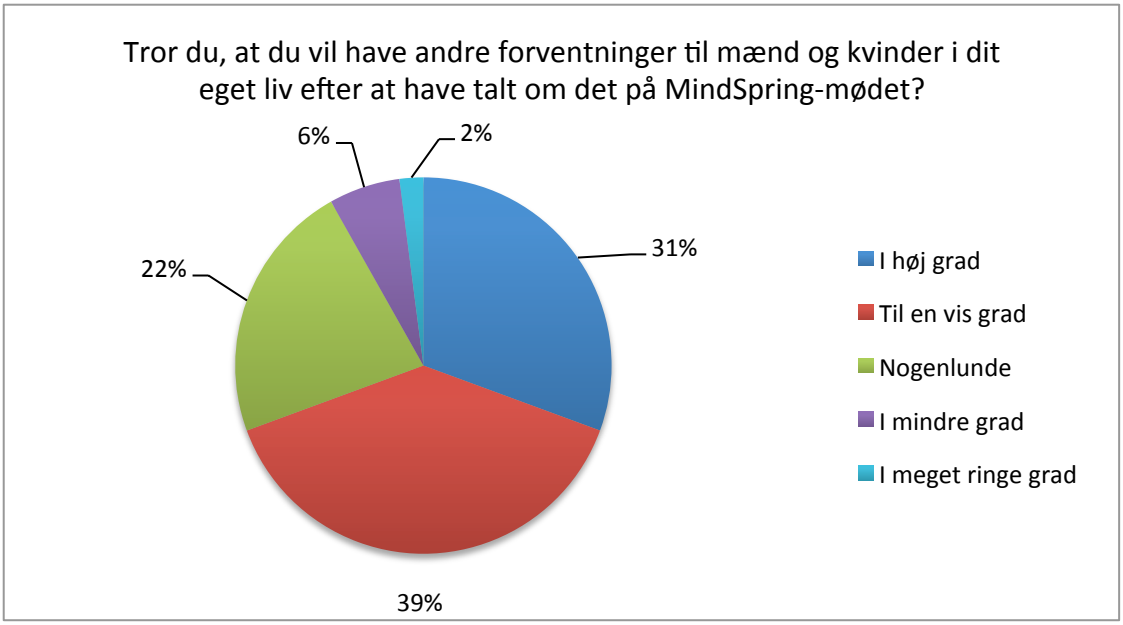

Figur 18

Samlet set er det i lige så høj grad som det er tilfældet i forbindelse med social kontrol, deltagernes tydelige ønske, at temaet om kønsroller skal være en del af MindSpring-forløbet i fremtiden. Hele 67 % synes *i høj grad,* at det skal være en del af forløbet, mens 29 % *til en vis grad* mener, det bør medtages. I alt synes 96 %, at temaet om kønsroller bør være en del af forløbet (figur 19).

Især de mandlige, men også de kvindelige deltagere efterspørger desuden mere snak om seksualitet, ungdomsliv og samliv. En mandlig deltager udtaler: *"Jeg føler, der mangler, hvordan jeg skal snakke med en dansk pige. Hvilke barrierer skal jeg kunne bryde for at komme i kontakt med hende."* Endnu en mandlig deltager supplerer: *"Jeg er teenager, jeg er ung, jeg kunne godt tænke mig en dansk kæreste! Men hvordan tackler jeg den sproglige barriere? For eksempel, hvis jeg er forelsket … hvordan skal jeg så udtrykke det til hende. Jeg ved det ikke. … Jeg vil gerne lære, hvordan jeg udtrykker mig."*

Mange deltagerne udtrykker et kraftigt ønske om øget viden og vejledning til, hvordan man møder danskere af det modsatte køn, finder en kæreste, og hvordan omgangsformen generelt er mellem kærester, ægtefæller og i danske familier. En stor del af de unge er i Danmark uden deres familier og føler sig på bar bund i forhold til det danske familieliv.

Samlet set kan det konkluderes, at det nye tema vedrørende seksualitet og køn er et emne, der resonere med de unge MindSpring deltagere, og som har været både vigtigt og lærerigt. Det kan derfor kun anbefales, at emnet fortsat er en del af MindSpring-forløbet.

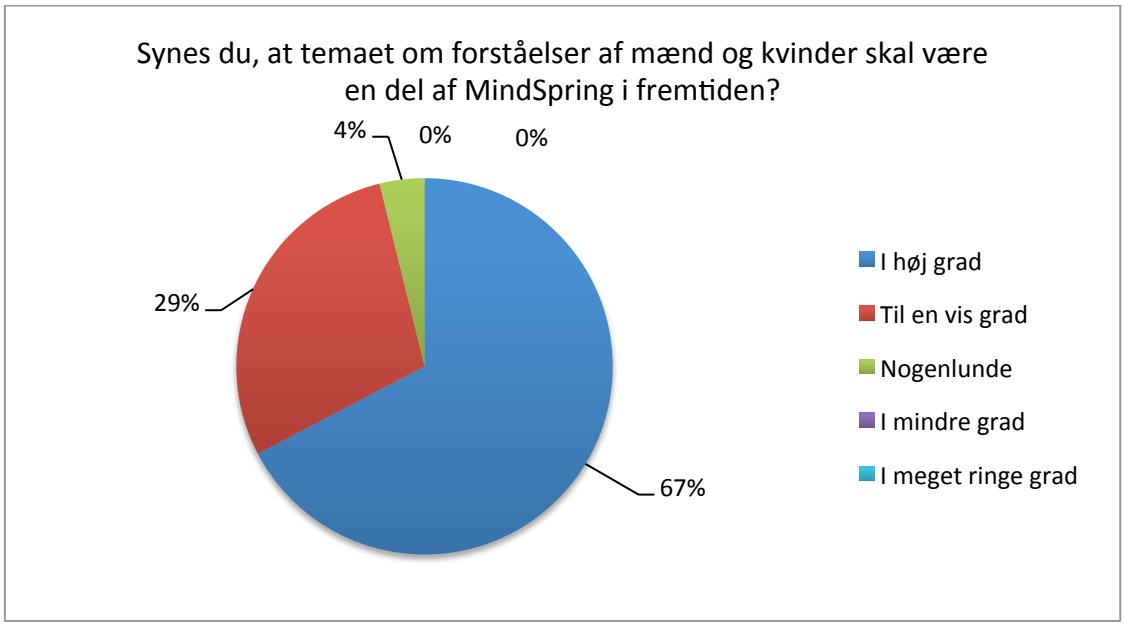

Figur 19

MINDSPRING-TRÆNERNES UDBYTTE

Mindspring-trænernes personlige udbytte afhænger i høj grad af deres motivation, aktuelle situation, livserfaring og den relation, som de indgår i med deltagerne.

Motivation og udbytte
Trænernes motivation for at indgå i MindSpring projektet er af varierende karakter, men udgøres ofte af en kombination af glæden ved at arbejde med mennesker samt ønsket om erfaring med trænerrollen. Det bør i denne forbindelse understreges, at trænernes motivation er vigtig for en succesfuld gennemførsel af forløbet.

At gøre en forskel
Ønsket om at hjælpe andre og gøre en forskel for unge, som står i genkendelige situationer og kæmper med velkendte problemer, udgør ligeledes typisk trænernes motivation. Af denne grund er det en stor tilfredshed for trænerne, når de unge forbedrer deres selvtillid og udtrykker deres glæde. En træner fortæller: *"Det er vigtigt for mig, at de skal tro på sig selv, så de kan tro på, at de kan få en fremtid, hvis de tager sig sammen. … Når de kommer og fortæller mig, hvor glade de er over at have fået den her mulighed, eller når de kommer og åbner sig - det giver mig virkelig glæde. Jeg kan gøre en forskel, ikke."* Glæden ved at have været medvirkende til at 'gøre en forskel', er en type udbytte som MindSpring-træneren typisk opnår, når de indtræder i en mentor rolle overfor deltagerne.

Personligt udbytte
En anden type udbytte, som i højere grad opnås af trænere, der befinder sig i en livssituation lig deltagernes, er det personlige udbytte. I en af de observerede grupper hvor træneren indgik i en vennelignende relation med deltagerne, beskriver vedkommende, at han selv har fået redskaber til at håndtere stress, er *"blevet mindre genert og har fået nemmere ved at komme i kontakt med andre."* Flere trænere nævner desuden, at de selv er blevet bedre til at se tingene i et positivt lys og tænke fremad. Selve trænerkurset beskrives også som værende personligt udviklende. Her beskriver en træner, hvorledes hun fik en dybere bevidsthed omkring sin egen personlighed ved at skulle udføre nogle af MindSpring øvelserne i samarbejde med de andre trænere. Trænerne melder dog ikke i nogen særlig grad om, at de har opnået ny viden og refleksion om egne holdninger og handlinger i relation til de nye temaer.

Kompetence-udbytte
En træner beskriver sit personlige udbytte af MindSpring således: *"Jeg kan selv lære noget, hvordan man snakker med de unge eller tager de emner op … Det er ikke kun dem, der får noget ud af det, så er det (også) mig, der får noget ud af det, og jeg elsker det. Jeg kan godt lide at lære noget nyt hele tiden. … Før havde jeg ikke modet til at stå foran folk og snakke…"*

Trænernes personlige udbytte udspringer altså også gennem deres funktion netop som *trænere* for MindSpring-gruppen. Flere beretter om, at de er blevet bedre til at lytte og facilitere samt har fået øget selvtillid, særligt i forhold til at skulle præsentere foran andre. En træner siger: *"Jeg er ikke længere nervøs, når jeg skal stå oppe foran mennesker og sige min mening og bruge mit arabiske sprog."* Denne form for udbytte kan kaldes et kompetence-

udbytte; trænerne opnår i denne forbindelse øgede kompetencer i facilitering som følge af deres rolle i forløbet.

Flere trænere vil gerne fortsætte med at være trænere og peger på vigtigheden af et forældreforløb, som kan indeholde en række af de samme temaer; kønsroller, familiestruktur mm. Herunder understreges betydningen af, at forældrene også informeres om deres pligter og rettigheder som forældre.

Trænerkursets forberedende funktion
Trænerne har gennemgående været tilfredse med den måde, hvorpå de er blevet klædt på til at tale med deltagerne om de nye temaer. Igen har trænernes baggrund og forudgående viden stor betydning for, hvor stort et udbytte de har fået af kurset. En enkelt, ung og relativt nyankommen træner beretter, at han har fået megen ny viden særligt om seksualitet og køn, mens andre primært har været glade for de 'værktøjer', som de fik. Andre påpeger at de har været særligt glade for at have gennemgået regler og love i forbindelse med de nye temaer. Også de fysiske øvelser, som trænerne selv fik lejlighed til at prøve på kurset, klædte dem bedre på til at udføre dem med grupperne.

Én træner fremhæver, at kursets diskussioner i forbindelse med de nye temaer har været interessante og givtige, idet trænerne er *"vidt forskellige".* De har forskellige personligheder, baggrunde og meninger, som var medvirkende til en livlig diskussion, hvor trænerne turde modsige hinanden. I modsætning til dette påpeger træneren, at deltagerne i grupperne ofte har den samme alder, baggrund og mening om tingene, hvorfor der ikke har været helt så store diskussioner om emnerne i gruppen.

Mens nogle af trænerne især sætter pris på at have lært at lytte til de unge og formidle deres viden til netop deres deltagergruppe på en hensigtsmæssig måde, mener andre trænere, at der ikke er en god nok indføring i formidlingen af de nye emner på trænerkurset. Disse ønsker en endnu bedre forberedelse til, hvordan emnerne kan tages op, men også et bedre link mellem undervisningssproget på trænerkurset (dansk) og undervisningssproget i gruppen (modersmål).

METODENS EGNETHED

MindSpring-trænerens rolle
Deltagerne udtrykker generelt stor tilfredshed med trænerne og det faktum, at trænerne har samme baggrund som de selv og taler det samme sprog. At undervisningen kan foregå på modersmålet, gør ifølge deltagere situationen mere afslappet; *"man kan tale om, lige det man vil, ikke."* En MindSpring-træner kalder situationen, der opstår *"ægte – fordi de taler det samme sprog.*" Deltagerne lægger særlig vægt på trænerens medierende funktion, fordi han eller hun både har forståelse for deltagernes baggrund og for det danske samfund. En deltager udtaler, at det var ligesom træneren *"kom med problemet og løsningen på samme tid"*, mens en anden kalder træneren en *ordbog* med henvisning til vedkommendes oversættende funktion. Også trænerne selv fortæller, at deres baggrund har været med til at skabe øget forståelse og et stærkt tillidsforhold til deltagerne. De er gennemgående positivt overraskede over graden af åbenhed, de unge gradvis viser i gruppen. I tilfælde, hvor træneren er jævnaldrende med deltagerne, skabes en mere venskabs- eller søskendelignende relation, mens trænerens rolle i højere grad bliver som en mentor og rollemodel, når denne er væsentligt ældre end deltagerne.

Netop grundet vigtigheden af den medierende funktion er det evaluators vurdering, at det kan være nødvendigt at udstikke retningslinjer for MindSpring-trænerens danskkundskaber og grundlæggende viden om Danmark. Idet MindSpring-manualen udelukkende foreligger på dansk, er det, særligt i forbindelse med svære emner som social kontrol og seksualitet, essentielt, at træneren er i stand til at læse og forstå manualen. I en enkelt af de observerede grupper var dette desværre ikke tilfældet, hvilket havde stor betydning for en mindre succesfuld afvikling af gruppemøde 6 og 7. Træneren forklarer, at vedkommende er helt afhængig af gennemgangen af emnerne, som foregik på trænerkurset (også på dansk), samt et elektronisk oversættelsesprogram. Af denne grund ville det være en stor hjælp, hvis manualen forelå på engelsk og/eller modersmålene. Evaluator anbefaler derfor, at manualen enten oversættes, eller at der stilles krav til trænerens danskkundskaber.

For at kunne danne 'bro', som en træner udtrykker det, kan en grundlæggende viden om det danske samfund ligeledes være nødvendig. Er trænerne meget uvante med det danske samfund og kultur, er det evaluators vurdering, at spændet mellem træner og medtræner kan blive for langt. Altså ved træner primært noget om oprindelseslandet, mens medtræner primært kender til Danmark, hvilket kraftigt påvirker den snak om eksempelvis social kontrol, som er mulig at have.

Trænerens egen holdning til, og eventuel egne erfaringer med, social kontrol, ligestilling og seksualitet har ligeledes været af betydning for deltagernes oplevelse. I en af de observerede grupper havde træneren selv oplevet stærk social kontrol, hvorfor emnet lå vedkommende nært. Udtryk af denne personlige mening skabte i dette tilfælde en reaktion hos deltagerne, som var med til at facilitere en konstruktiv snak om emnerne.

MindSpring-trænernes brug af manualen
Trænerne i de observerede forløb har anvendt manualen og dens indhold på meget forskellige måder. I en gruppe har gruppemøde 6 og 7 været præget mest af fælles snak med udgangspunkt i manualens cases. I en anden gruppe har træneren produceret powerpoints,

hvilket har skabt en tavleundervisningssituation samt en række ekstra gruppeøvelser inkl. fremlæggelser, fordi vedkommende har savnet denne type formidling i manualen. I en tredje gruppe har træneren i højere grad kombineret fysiske øvelser med oplæg. Det er derfor svært for evaluator at sige noget generelt om den måde, trænerne bruger manualen. Hvilke metoder, der anvendes og fungerer, er endvidere afhængig af deltagersammensætningen.

Dog melder deltagerne generelt tilbage, at de godt kan lide, når de selv får mulighed for at komme på banen – enten i form af inddragende diskussion eller i form af fysiske øvelser. Mens nogle foretrækker diskussion frem for oplæg fra trænerens side, hvilket kan føles som *"en filosofitime"*, foretrækker andre de fysiske øvelser, fordi *"det er nemmere at bevæge sig end at snakke"*. Helt overordnet kan det siges, at det vigtigste er, at de unge ikke udelukkende bliver 'talt til' men 'talt med', og derudover får lejlighed til at tale sammen.

MindSpring-trænerne i de observerede grupper er generelt glade for manualen. I forbindelse med gruppemøde 6 og 7 fremhæver en træner især den overskuelige opstilling punkt for punkt, øvelser, energizers samt ordlisten, der oversætter centrale ord til modersmålet som brugbare.

Øvelser og oplæg

Trænerne har i flere tilfælde valgt at blande rundt på og kombinerer emner, øvelser og oplæg fra de to gruppemøder, hvorfor det ikke giver mening at gennemgå de to møder adskilt. Herunder nævnes i stedet en håndfuld øvelser og elementer, som evaluator vurderer, fungerede særlig godt, samt enkelte som fungerede mindre godt.

Hvem påvirker dig?-øvelsen er den eneste øvelse med fysisk bevægelse, som er indeholdt i gruppemøde 6 og 7. Øvelsen blev gennemført med stor succes i en enkelt af de observerede grupper: *"Det var godt, at man kunne gå rundt til ja, nej og måske i forbindelse med, om familien bestemmer, om du skal leve med en person, som du ikke vil leve med. … Det var godt, fordi det ikke er ligesom at tale … så man har sådan en rigtig frihed til at gøre det. … Det er nemmere at sige sin mening, når man skal gå."* Denne gruppe udtrykte ønske om flere øvelser, hvilket skal ses i lyset af, at de den resterende tid ikke fik meget taletid, men derimod blev 'undervist'. Træneren var i denne gruppe tilbageholdende med at gennemføre nogle af de fysiske øvelser, fordi vedkommende ikke vil presse de unge til noget, de måske ikke bryder sig om, og dermed ødelægge den gode 'kemi'.

Samme øvelse blev i en anden gruppe modificeret til ikke at indeholde fysisk bevægelse, men snarere at lægge op til en snak om emnet i plenum. Også denne version fungerede godt for den pågældende gruppe.

Et andet element, som er værd at nævne, er desuden **citaterne** indeholdt i oplægget om Social kontrol. Disse citater dannede i en af de observerede grupper et godt udgangspunkt for at tale om emnet og erstattede i denne gruppe brugen af videre øvelser, hvor de unge selv kommer med eksempler på social kontrol (At føle sig presset og skulle tage valg-øvelsen). Ved hjælp af citaterne kom gruppen både ind på social kontrol, kønsroller og ligestilling. I denne forbindelse kan også nævnes øvelsen om **Kønsnormer**, som blev gennemført med succes i to af de observerede grupper.

Ønsket om at informere deltagerne om **børn og unges rettigheder i Danmark** og internationalt har ført til nogle generelt tunge oplæg fra trænernes side. Deltagerne har gennemgående haft svært ved at fastholde koncentrationen under disse oplæg – eksempelvis i et tilfælde hvor alle paragraffer i FN's Børnekonvention blev gennemgået styk for styk. En anden træner forklarer, at vedkommende i højere grad har udeladt at koncentrere sig om lovgivning for i stedet at fokusere på familierelationer. Rettighedsquizzen blev i en af de observerede grupper gennemført med moderat succes.

Links til hjælp og viden blev kun i en enkelt af de observerede grupper nævnt i forbifarten, og det vurderes af evaluator, at træneren i denne situation fandt det svært at gennemgå disse uden at trætte deltagerne. Det anbefales derfor, at infoboksene/links gøres mere printvenlige, eksempelvis ved at placere dem på en side for sig selv i manualen, som på denne måde nemmere kan kopieres.

Temaernes sammenhæng med de eksisterende temaer

Deltagerne udtrykker, at der gennemgående har været en god sammenhæng i forløbet, og at emnerne er kommet i den rigtige rækkefølge. En deltager beskriver det således: *"Det har været meget positivt generelt at tænke på ens identitet fx og så videre til seksualitet. Der har været en rød tråd igennem."* Også trænerne synes, der er en god overgang mellem emnerne, som tillader deltagerne at opbygge tillid til hinanden og giver grobund for en ændring af holdninger.

Deltagerne synes dog, at temaerne har været *"forskellige",* og synes generelt ikke, at de har brugt de emner, der er blevet talt om tidligere i forløbet under gruppemøde 6 og 7. Dog forstod nogle deltagere bedre indholdet af gruppemøde 6 efter gruppemøde 7, idet de opfattede de to som i forlængelse af hinanden. At *"alle uger i forløbet er anderledes"* skal dog ikke nødvendigvis opfattes som et problem; en deltager påpeger tværtimod, at det har været positivt og gjort det sjovere, at der skete noget nyt hver gang.

Medtrænerens rolle

Deltagerne udtrykker generelt en nogenlunde tilfredshed med medtrænernes tilstedeværelse ved gruppemøderne. Medtrænerne har i de observerede grupper været aktive i varierende grad – fra totalt observerende til meget styrende. Begge dele kan have sine fordele og ulemper i forbindelse med gruppemøde 6 og 7.

En totalt observerende medtræner kan give deltagerne en fornemmelse af, at de bliver overvågnet af en kommunal person – *en censor*, som en af deltagerne kaldte medtræneren – alt imens det kan skabe en fornemmelse af, at medtræneren måske sidder inde med synspunkter og viden om det danske samfund, som deltagerne kunne være interesserede i. Medtræneren bliver i denne sammenhæng tillagt *"kommunens synspunkt*".

Derimod kan en meget styrende medtræner, eller blot en medtræner som blander sig vel rigeligt, have betydning for den snak, der kan udfolde sig om temaerne deltagerne og træneren imellem. Er medtræneren tilknyttet deltagerne i en eksisterende professionel relation, kan dette være særlig udtalt, og deltagerne kan i sådanne tilfælde føle sig begrænset i, hvad de tør sige.

Trænerne er generelt tilfredse med medtrænerens rolle. Her fremhæves det især som essentielt, at medtræner har tillid til træneren, og at medtræner i tilfælde af kritik eller

forslag til ændringer snakker om dette med træneren udenfor gruppesammenhængen. Relationen og samarbejdet mellem træner og medtræner varierer naturligvis fra gruppe til gruppe afhængigt af de enkelte personer. I én gruppe oplever træneren medtræner som en back-up, der kan træde til, hvis træneren bliver "*genert*", usikker eller glemmer noget information, som skal gives. I en enkelt observeret gruppe bliver træner og medtræners roller byttet om, således at træner indtager den perifære position, mens medtræner bliver styrende.

Andre trænere opfatter omvendt medtrænerne som meget tilbagetrukne og passive, hvilket har fået nogle trænere til at ønske sig større deltagelse fra medtrænerens side. Ifølge en MindSpring-træner kunne denne øgede deltagelse eksempelvis være i form af notetagning ved gruppemøderne, som kunne bidrage til at forbedre gruppemøderne og træners performance på sigt.

Det skal derudover fremhæves, at det er evaluators oplevelse, at det i sammenhæng med udvælgelse af medtræneren fremover kan være nødvendigt at pointere overfor kommunen, at vedkommende skal have overskud og om muligt et eget ønske om at varetage medtrænerrollen. I løbet af evalueringen oplevedes det desværre helt gennemgribende, at medtrænere var usandsynligt fortravlede og svære at få fat på, typisk på grund af en stor arbejdsbyrde. Dette har ikke alene betydning for træner og medtræners relation, men kan ligeledes have indflydelse på deltagernes endelige udbytte af forløbet – eksempelvis i forbindelse med aflysninger, mangelfuld bookning af lokaler og tolk mm.

Tolkens rolle

Tolkens rolle og indflydelse på gruppemøde 6 og 7 har været af meget varierende karakter i de observerede grupper. Dette skyldes i særdeleshed den kontinuitet, eller mangel på samme, der opnås, når en tolk er tilknyttet hele forløbet vs. når det er nødvendigt at anvende forskellige tolke fra gang til gang. Tolkens rolle vurderes af evaluator mest hensigtsmæssig i grupper, hvor den samme tolk har tolket størstedelen af gruppemøderne, hvor tolken har formåede at spille en birolle, holde sig i baggrunden og ikke forstyrre. Evaluator er bekendt med den logistiske udfordring, der ligger I at få kompetente, faste tolke til de mindre udbredte sprog. Det er således evaluators oplevelse, at medtrænerne har gjort, hvad der stod i deres magt for skabe en så kontinuerlig tolkesituation som muligt.

I en enkelt af de observerede grupper har tolken fungeret som en form for medtræner. Om end denne ikke har fungeret på lige fod med træneren, har denne haft en meget gennemgående - og af deltagerne utrolig værdsat - rolle i forløbet. I dette tilfælde var tolken godt orienteret i materialet og de nødvendige fraser til det enkelte gruppemøde, hvilket står i skarp kontrast til situationen i andre af de observerede grupper.

I andre grupper oplevede evaluator, at tolkene var mindre forberedte, og i et enkelt tilfælde var tolken meget dårligt klædt på til og i dårlig stand til at håndtere tolkningen ved gruppemøde 6 og 7. De berørte emner er følsomme og kræver en stor grad af professionalisme, hvilket desværre ikke alle tolke besad. Lader tolken sig rive med af samtalen, blander sig eller forstyrrer uhensigtsmæssigt gruppemødet, bliver forlegen over emnerne eller tolker kun 'konklusionerne', påvirker det gruppemødet negativt. Det er desuden evaluators erfaring, at tolkesituationen har fungeret bedst i tilfælde, hvor tolken beherskede simultantolkning. Det er derfor evaluators vurdering, at det er uhyre vigtigt, at

den anvendte tolk har tilstrækkelig viden om MindSpring som form og fænomen, besidder den nødvendige tolkefaglige kompetence samt en høj grad af professionalisme.

Gruppens rolle

At snakken om social kontrol, seksualitet og ligestilling foregår i en gruppe og på et tidspunkt i forløbet, hvor der er opbygget et tillidsforhold deltagerne imellem, har stor betydning. En deltager udtaler: *"Det afgørende er, at vi har fået opbygget vores tillid. At turde spørge. Turde snakke. Vi tør. … Fra starten og op til nu er der sket en stor ændring i tilliden."* Deltagerne oplever gennemgående, at grupperne har været velfungerende.

På denne måde kunne deltagerne *"få noget ud af at høre andres holdninger og oplevelser"* og indimellem *"videreudvikle på en vens holdning",* som en anden deltager udtaler. Deltagerne efterlyser i denne sammenhæng et par danske unge i gruppen, som kan bidrage med andre holdninger: *"Man skal være opmærksom på, at vi stadig har løst vores problemer ud fra vores egen baggrund".* Denne efterspørgsel begrundes ikke alene af deltagerne med, at det ville gøre de unge klogere på kulturforskelle og -forståelse, men også med, at det ville have en relationsopbyggende funktion. Det skal tilføjes, at manualen lægger op til, at gruppen får besøg af danske unge i forbindelse med gruppemøde 8 - altså efter interviewene fandt sted. Dette blev gennemført i 3 af de 4 observerede grupper.

At deltagerne har mulighed for at dele deres oplevelser med hinanden får også positive ord med på vejen fra trænerne. En MindSpring-træner udtaler: *"Jeg synes, det er rigtig godt. De unge får virkelig mulighed for at dele. … Da de kom første gang, følte de sig triste – ideen med at komme og dele og lytte og se at man ikke er helt alene om det, og 'min mening bliver lyttet til, og jeg lytter også til andres meninger'. Sidste gang ville de ikke hjem, selvom vi sluttede en halv time før."*

Til trods for at deltagerne har opbygget et tillidsforhold i gruppen, er det væsentligt at noterer sig, at dette ikke er ensbetydende med, at alle deltagere føler, de kan være fuldstændigt åbne over for hinanden – særligt overfor det modsatte køn. I de to observerede grupper hvor deltagerne bestod af både piger og drenge, var deltagerne tydeligvis forlegne over situationen, når talen faldt på seksualitet og mødom. Det er evaluators opfattelse, at de unge i de observerede grupper ønskede at spørge ind til eksempelvis Myten om mødommen, men ikke turde i den samlede gruppe. Det kan derfor overvejes, om man ønsker at fravige MindSpringmetodens gruppeprincip, når logistisk muligt, til fordel for en kønsopdeling i forbindelse med netop dette emne. Omvendt kan der argumenteres for den symbolske værdi i at lade gruppen se, at denne slags emner godt kan vendes i en gruppe bestående af både piger og drenge.

At gruppen består af deltagere med samme etniske baggrund, religion etc. kan ifølge trænerne være positivt i forhold til den udveksling, der kan foregå. Kommer en gruppes deltagere fra forskellige etniske grupper, kan der ifølge en af trænerne, eksempelvis være stor variation i hvor åbent deltagerne er i stand til at tale om seksualitet.